

Yılın

5

MİLYON LİRALIK
BÜYÜK ÇEKİLİŞİNDE

Erenköyde

KALORİFERLİ

37
apartman dairesi

4 ADET 100.000 LIRA
5 ADET 50.000 LIRA
10 ADET 25.000 LIRA
50 ADET 5.000 LIRA
AFRICA
25000 Tahvil ve Devlet
senin para ikramiyeleri

T. C. ZİRAAT BANKASI

(Basın : 2675 — A. 1349 — 50)

TÜRK FOLK LOR ARAŞTIRMALARI

MAYIS 1964

İÇİNDEKİLER :

İki Büyük Türkologun Birleşmesi

Halktan Özdeyişler

Elmacık'ta Düğün Değişimleri

Yugoslavya Notları: Blagaj ve Sarı Saltuk Tekkesi

Yozgath Hizbi (Hüznü) I

Tekirdağ'da Çocuk Oyunları (I)

Aşağı Gölyazı Köyünden Bilmeceler

Gölpazarı'nda Avcılık (4)

Erzurum Ve Kars Halk Dilinden Sözler

Eski İstanbul'da Yaz ve Kış Hazırlığı, Halayıklar

TMTF ve R. Koleji'nin Halk Oyunu Gösterileri

Kırşehir'den Masallar (5) Hüsnü Yusuf

Hürrioğlu Aşık Abdurrahman

AYIN DİĞER OLAYLARI — BİZE GELEN KİTAPLAR

İsmail Habib SEVÜK

Numan KARTAL

Nedim ORTA

İhsan HİNÇER

Mahmut İŞİTMAN

Salim Sami İŞÇİLER

Zeki SARIHAN

Muzaffer BATUR

Kılıçarslan ŞENOL

M. ALP

Bora HİNÇER

Veysel ARSEVEN

Nebi DADALOĞLU

SAYI: 178

KURUŞ: 100

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

1964

YILINDA

2.150.000

LİRALIK

İKRAMİYELER

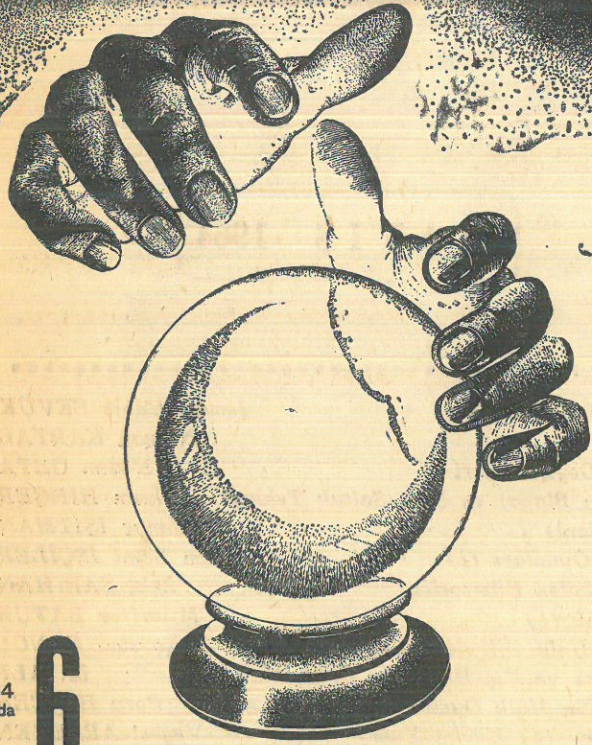
AKBANK

296

- Lüks apartman daireleri
- Yurdun dilediğiniz yerinde mesken parası
- Hisse senedi ve Devlet tahvili
- Çeşitli ve zengin para ikramiyeleri

297

**Yeni yıl
size şans
ve servet
getirecek**

1964
yılında

6

APARTMAN DAİRESİ

Ayrıca çeşitli Para ikramiyeleri

750 000 TL.

45 000 000 TL. sermaye 32 şube.

Vadeli her 50,
vadesiz her 100 liraya
ayrı bir kur'a numarası.

ANADOLU BANKASI

(Feza Reklâm: 19-52)

100 de 100 SAFTIR

(Faal: 2717 — 53)

İTTİHADI MİLLİ
TÜRK SİGORTA ŞİRKETİ

Sermayesi ve İhtiyatı:
4.000.000 T.L.

YANGIN — HAYAT —
K A Z A

TRAFİK VE NAKLİYAT
SİGORTALARI
İDARE MERKEZİ:

Ünyon Han, Galata —
İ s t a n b u l

Telefon: 44 48 48 6-7
Telgraf: TEMİNAT

P. K. 107 Galata

(Folklor: 54)

12 3 Mart 1964

Sat : Rafet Körükü

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

KURULUŞU: AĞUSTOS 1949

AYDA BİR DEFA İSTANBUL'DA ÇIKAR HALKBİLGİSİ DERGİSİ

SAHİBİ: İHSAN HİNÇER

No. 178

MAYIS 1964

YIL: 15 — CİLT: 8

İKİ BÜYÜK TÜRKOLOG'UN BİRLEŞMESİ

İbn - ül - Emin Mahmud Kemal İnal Üstadımıza

YAZAN : İsmail Habib SEVÜK

17 Ocak 1954 de kaybettiğimiz değerli edebiyatçımıza İsmail Habib Sevük'ün daha evvel Cumhuriyet'te çıkmış olan iki yazısına dergimiz sayfalarına almıştık. 15 Ekim 1953 tarihli Cumhuriyet'te çıkan diğer bir yazısını da bu sayımıza, gazete koleksiyonlarında unutulmaması için alıyoruz.

T F A

Meşrutiyetin ilk yılları, Emrullah Efendi'nin ikinci Maarif Nazırlığı zamanı. Yani 1911 - 12 sıraları. Vâni Efendi hafidlerinden olup Abdülhamid devrinde Maliye Nazırlığı yapmış olan Nazif Paşamın akrabasından bir kadın Sahaflardaki kitapçı Burhan Efendiye, satılmak üzere "Kitab-ı Divân-ı Lûgat-üt Türk" isimli, arapça yazılmış, 638 sahifelik bir kitap getirir. Burhan Efendi kitabın kâğıdındaki eskiliktен ve münderecatından bunun mühim ve antika bir eser olacağını anlıyarak kitabı doğru Maarif Nezaretine götürür. Emrullah Efendi gibi mütefekkir ve âlim bir zatın nazır olmasına rağmen istenilen 30 altın lira çok görülerek Nezaret kitabı almaz.

Burhan Efendi bunun üzerine, kitaba pek meraklı olduğunu ve eski kitaplardan iyi anladığını bildiği Ali Emiri Efendiye başvurur. Merhum kitabı görür görmez derhal 30 altın verdikten başka Burhan Efendiye de komisyonculuk hakkı diye, ayrıca 3 altın bahşis verir. Bu malûmatı Besim Atalay'ın üç cildlik "Divân-ı Lûgat-üt - Türk tercümesi" nin "Ön söz" ünden aldım. Merhum Ali Emriyi ise,

müsbet ve menfi cepheleri ve bütün ekzantrik hallerile Mahmud Kemal İnal üstadımızın "Son Asır Türk Şâirleri" ndeki çocukluktanberi arkadaşı olan Ali Emiri için yazdığı 15 sahifelik malûmattan biliyoruz. (C=1, S: 293-313)

o o o

Emiri Efendi kitab üzerine titreyip durmaktadır. Kitabı hem herkese söyleyip övünüyor, hem de kimseye göstermiyor. Yalnız kitabın yaprakları dağınık olduğundan arkadaşı Kilisli Rifat Bey merhuma başvurmak zorunda kalır. Rifat Bey yaprakları yerleri yerince düzeltir. Anlaşılan ondan sonra esrarlı kitabın şöhreti daha yayılmış olacak ki, o zaman ki iktidar partisi "İttihad ve Terakki" nin ruhu mesabesinde olan Ziya Gökalp, aynı zamanda Diyarbakırdan hemşehrisi bulunan Ali Emriye kitabı görmek için o kadar yalvarıp yakardı ki Emiri Efendi ona da kafa tutup göstermez. Evet kitap değil öyle otuz altına devlet hazinesine bile değecek kadar kıymetli. Fakat neye yarar bu hazine Emiri Efendinin

kütüphane dolabına kilitlenmiş bir mahbustur. Birinci Cihan Harbindeyiz. Talât Paşa Sadrazam bulunuyor. Şüphesiz Ziya Gökalp'ın teşebbüsle olacak Talât Paşa şahsan müdahale eder. Kitap devlet tarafından bastırılacaktır. Emirî Efendi, baskı işine Kilisli Rifatın nezaret etmesi şartile, razı oldu. Kitabın baskısı bittiği zaman harp de bitmişti. Garb ilim âleminde müsteşrikler tarafından kitap için hummalı neşriyat başlar. En başta Almanyanın Breslâv Üniversitesi Samî diller profesörü Brockelmann olmak üzere almancadan başka macarca, rusça, fransızca neşriyat alıp yürüyor. Yeni bir kitap bulunmuş değil yeni bir güneş doğmuştu.

o o o

Neden bu kadar mühimdi bu kitap? Türk beylerinden olup asil bir sülâleye mensup olan Kâşgarlı Mahmud türkçeyi bütün lehçeleriyle bilen ve arabçayı bütün incelikleriyle kavriyan yüksek bir filolog olduğu kadar dokuz asrın ötesinden Türk milletini en haşmetle anlatan bir Türkologdu da. Yazdığı lûgat bütün Türk lehçelerini topladığı için bir kamustu ve onu arabca yazması da Arablara türkçeyi öğretmek içindi: "Devlet güneşi hep Türk burcundadır. Bütün hükümdar hanedanları Türktür" diyordu. Türkler o kadar kudretli ki Türk olmaları da türkçeye sığınarak Türk dilini öğrenmekle zarardan kurtulurlar. 1068 de başlayıp dört yıl emek vererek 1072 de kitabını bitirdiği vakit bir yıl önce Alpaslan Malazgirtteki cenkleri cengile Şarkî Roma İmparatorluğunu yere sermişti.

Kâşgarlı Mahmud Bağdaddaki Arab halifesine sunduğu bu kitabda esas dâvasını şöyle anlatıyor: "Arabca da ne kadar mefhum varsa türkçe de onun karşılığı vardır" Arabca ki din dili, cennet dili, ve ilim diliydi. Kâşgarlı türkçenin de arabca kadar ulu bir din olduğuna yalnız inanan değil bunu eserile de ispat edendi. Çünkü dâvasını mücerred kelimelerle sözde bırakmıyarak bütün kelimeleri canlı dildeki misallere istinad ettiriyor. Bu misaller içinde islâmlıktan önceki metinler de bulunduğu için Kâşgarlı sayesinde islâmdan önceki Türk edebiyatından da metinler görmüş oluyoruz.

Evet, eserin kıymeti sonsuzdu.

o o o

Kâşgarlıdan bir asır sonra ikinci bir büyük Türkolog yetişiyor. Gaznelilerden sonra

Hindistana Gurlular hâkim oldular. Bunlardan Sultan Giyaseddin Mehmed zamanında "Fahr-i Müdir" diye meşhur bir zat vardı. Adı Fahreddin Mübarekşah'tır. "Secere-i-Ensab" isimle büyük bir tarih yazdı. On iki yıl çalıştığı eserini 1206 da bitirmişti. O büyük esere bir de mukaddeme olarak farsça bir risale yazar. Eserin kendi bulunamadı. Fakat o farsça risaleyi İngiliz müsteşriklerinden Londra şark dilleri müdürü Denison Ross buldu. Bu sayede ikinci büyük bir Türkologumuz meydana çıkıyor. Türk Ocaklarının lâğvundan sonra 1931 de İstanbul Halkevi idare heyetine seçildiğimiz zaman reisimiz olan Fuad Köprülü bir toplantımızda ilk defa Ross'un etüdünü okuyup sekiz asrın nisyanından kurtulan Mübarekşahı bize tanıtmıştı. Eseri keşfeden Ross İkinci Cihan Harbi zamanı İngilizlerle yaptığımız ittifaktan sonra Ankara seferinde vazifelendirilmişti. 1940 eylülünde Türkiyedeki ölümüyle büyük bir Türk dostunu kaybetmiş olduk.

Mübarekşah diyor ki: "Hazreti Âdemden beri para ile alınan kölenin padişah olduğu görülmemiştir. Yalnız Türk müstesna. Kutbüddin Ay Bey bir köle iken bir hükümdar oldu." (Düvel - i - Islâmiyede, S: 458, Kutbüddin Ay Beyin Delhîde Memlûkler saltanatını kurduğu yazılır.) Gene Mübarekşahın anlattığına göre Efrasyab dermiş ki: "Türk sedefte inci gibidir. Denizdeyken kıymeti belli olmaz. Fakat denizden çıkınca tacların ziyneti olur." Türkün cihan hâkimiyeti dünyada Türk vatanının en büyük ülke oluşundanmış. Türk vatanının hududları şarkta Çin'e, cenubda Hind dağlarına, garbda Şarkî Romaya, şimalde yedüccü mecüc diyarına (yani meçhul ülkeye) dayanıyor. Bu Türkolog İrani da Türk ülkesi içinde saymaktadır. Çünkü İrani da hep Türk hâkimiyeti altındaydı.

o o o

Üçüncü Türkologumuz, bunu 1939 da, "Türklük" mecmuasının 2 nci sayısında 122 den 142 nciye kadar tam 20 sahifelik bir etüdle İsmail Hâmi Danişmend, "Arab ve Türk kültürlerinin mücadele tarihinden" kaydını koyarak "Onyedinci asırda bir Türk ırkı" başlığı altında neşretti. Bu, Vânezade Mehmed Efendidir. Boğaziçindeki Vaniköyü onun adını taşıyor. Dördüncü Mehmed devrinde padişahın imamı ve şehzadelerin hocasıydı. Viyana bozgunu üzerine Bursa mühlakatından Kestele

nefeydilen âlim. Tarihler, nutuklarındaki cerbezisini överler. "Arâis-ül-Kürân" isimli arabca yazdığı tefsirde bizim büyük türkologlarımızdan biri olduğunu ispat etti. Bu tefsirin bir nüshası Beyazıt Umumi kütüphanesinde, diğer nüshası Yenicami kütüphanesindedir. Yu karıda ismi geçen Alman müsteşriki Brockelmann bir nüshasının da Berlin Devlet Kütüphanesinde bulunduğunu bildiriyor.

Hicretin 9 uncu yılındaki Tebük seferine, mevsimin yaza rastlaması ve mesafenin uzaklığı sebebiyle Arab ordusu gitmek istemediğinden, Tebük süresinin 40 nci âyetinde Allah Arablara itab eder: "Eğer siz emrolunduğunuz gazaya çıkmazsanız Allah sizi azab-ı elîm ile tazib edecek ve sizin yerinize sizden olmayan başka bir kavmi ikame edecektir." Bu başka kavmin nasıl bir millet olduğu da Mâide süresinin 57 nci âyetinde şöyle anlatıyor: "Ey müminler, içinizden bazıları dininden döndüğü takdirde, Allah yakında övle bir millet getirecektir ki o onları sever, onlar da Allahı severler. Onlar müminlere karşı mütevazi, kâfirlerle karşı kahredicidirler."

Asırlar boyu bu kavmin kim olduğunu doğru olarak müfessirler söyleyemediler. Kimi melekler dedi, halbuki âyet sarîh onlar bir millettir, kimi Arab dedi, halbuki âyet gene sarîh onlar "Arabdan olmayan başka bir kavim" dir. Bazıları da Şarkî Romalılar veya müşrikler dediler. Halbuki âyet onların mümin olduğunu söylüyor. İşte bütün tefsirleri tetkik edip hiç birinin hakikati bulmakta isabet edemediğini gören Vâni (yani Vanlı) Mehmed Efendi yukarıda ismi geçen tefsirle o "başka kavim" in kim olduğunu şöyle ifade etti: "Allahın avn ü inayetiyle hüsnü tefvîkine istinaden biz deriz ki bu kavim, Arab kavmine mugayeret-i tamme ile mugayir bulunan Türk kavmidir."

Bu Türkolog müfessir iddiasını sözde bırakmıyarak uzun uzun Türk tarihini gözönüne serip verdiği hükmün delillerini anlatır. Gavnevileri, Selçukîleri, Haçlı seferlerini, Moğolları, nihayet Osmanlı devletinin ve onun hilâfeti de üzerine alarak bütün küfür âlemine karşı islâmîlığın müdâfaasını ele aldığını izahattan sonra sözlerini şöyle bitirir: "Bu, Allahın Türklere nasib etmiş olduğu bir fazl-ı ilâhidir."

o o o

Aziz Mahmud Kemal İnal Üstadımız, Bütün bunları böyle neye anlatırım? İlk

Türkologumuz Kâşgarlı Mahmudun o hazineler değerindeki tek nüshası Ali Emirînin eline, Besim Atalay'ın dediği gibi "Vânî oğullarından" Nazif Paşanın akrabası bir kadın elile geçti. İbrahim Alâeddinin "Türk Meşhurları" nda da Ahmed Nazif Paşanın "Vânî Efendi soyundan" olduğu yazılıyor. Verdiği malûmattan anlıyoruz ki hem cami derslerinden icazetli, hem kuvvetli surette fransızca bilen bu paşa "Abdülhamid devrinin doğru ve temiz seciyeli vezirlerindenmiş." Kâşgarlı gibi dokuz asrın ötesinde ve Türk kültürünün başında nurlu bir âbide halinde yükselen bir türkologun tek nüshalık kitabı ancak Vâni Mehmed Efendi gibi bir türkologumuzun kütüphanesinde bulunabilirdi. Onun hafidleri tarafından o tek nüshanın Ali Emirîye satılıp meydana çıkması altı asrın mesafesile ayrılan iki büyük türkologumuzu birleştirmesi bakımından ne mesud bir hâdise olacak. Siz ki Vânezadelardan Ahmed Nazif Paşayı da, belki o soydan olan daha diğerlerini de tanıyorsunuzdur. Bizleri aydınlatmanız sonsuz irfan hizmetlerinize bir yenisini daha ilâve edeceğimi arz ile sevgi ve saygılarımızı sunarız.

NEZLE ve GRİPTE

Nezle ve gripte

Algo-Wax

LOHMAN

ECZANELERDEN ARAYINIZ

(Folklor: 55)

HALKTAN ÖZDEYİŞLER

Yazan : Numan KARTAL

Özdeyiş deyince, çoğunluk, "vecize" tâbir ettiğimiz söyliyeni belli sözler usa gelir. Ancak, anlamca ata sözlerinden bir ayrılığı bulunmayan özdeyişlerimizin hemen hemen hepsi bugün doğdukları toplumlarda erimişler ve toplumun malı olmuşlardır. Bu bakımdan özdeyişleri ata sözleri anlamında ele alıp, daha doğrusu bu adla adlandırmayı daha uygun bulup, dar bir bölgede, İnegöl yöresinde derleyebildiğim sözlerden bir demet sunacağım.

Özdeyişlerimiz de tıpkı mâniler gibi halk edebiyatının anonim ürünlerinden olup kişi ve toplum bilincinin kertesini göstermesi bakımından apayrı bir önem taşır. Bu önem, çeşitli özellikleri yanında Türk bilincinin inceliğini göstermesi yönünden daha da artar.

Ata sözlerini doğuran sebepler ise başka başkadır. Bu sebepler herşeyden önce o toplumun yaşayışına, toplum anlayışı ve düşüncesine, iş ile güçlerine göre değişmektedir. Tarihi gelenek ve göreneklere, duygu ve düşünceleri de önemli etkilerde bulunmaktadır. Gerçek olan ata sözlerinin de maniler gibi Türk toplumunu her yönüyle bize tanıttığıdır. Örneğin çalışmayanın durumunu tanımlayan şu sözden daha güzel bir söz olur mu?

"Yazın gölge hoş, kışın çuval boş."

Ya, sanki devrimizin asi gençliğini yanıtsıtmak ve tutulması gereken yolu göstermek için söylenmiş olan şu söze ne demeli:

"Yılanın başı küçükken ezilmelidir."

Bunlar gibi sosyal anlayışımızı, karakterimizi, toplum felsefemizi, duygu ile düşüncelerimizi gelin hep beraber şu özdeyişlerde görelim:

- 1 — Çalma kapımı, çalarlar kapını.
- 2 — Köpeği uyandırmaktansa, çahıyı dolaşmak daha iyidir.
- 3 — Yazın çalan, kışın oynar.
- 4 — Ne ekersen onu biçersin.
- 5 — İyi kalp altından kıymetlidir.
- 6 — Kışın katıksız, yazın yorgansız yola çıkma.
- 7 — Yenen sırasına göre yenilir de.
- 8 — Düşmanı olmayanın dostu olmaz.
- 9 — Sert ekme keskin diş ister.
- 10 — Tembel insan şeytanın oyuncağıdır.

- 11 — Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur.
 - 12 — Koyun üçten, keçi beşten çoğalır.
 - 13 — Dua ağızdan değil, kalpten gelir.
 - 14 — Dügün el ile, harman yel ile olur.
 - 15 — Bilenin uykusu, bilmeyen cahilin duasından hayırlıdır.
 - 16 — Deveyi yardan uçuran, bir tutam ottur.
 - 17 — Başın sağlığı, dünyanın varlığı.
 - 18 — Ağaç yaprağı ile güzeldir.
 - 19 — Kazanmayınca kazan kaynamaz.
 - 20 — Nerede hareket, orada bereket.
 - 21 — Zahmetsiz rahmet olmaz.
 - 22 — Sular akarken testini doldur.
 - 23 — Tarlada izi olmayanın, harmanda yüzü olmaz.
 - 24 — İyi arkadaş, iyi yolu gösterir.
 - 25 — Sen işi bırakmayınca, iş seni bırakmaz.
 - 26 — Hakikî arkadaşlık, sıhatten farksızdır.
 - 27 — Bilerek yapan aldanmaz.
 - 28 — Dere kenarından tarla, hocadan kız, Gürcüden öktüz alma.
 - 29 — Düşmesini bilmeyen, kalkasını da bilmez.
 - 30 — Meyvası olan ağaç, başını aşağı salar.
 - 31 — İnsan bilerek aldanmaz.
 - 32 — Dilencinin torbası dolmaz.
 - 33 — Dil yarası unutulmaz.
 - 34 — Deli ağlamaz, akıllı gülmez.
 - 35 — Dibi görünmeyen sudan içme.
 - 36 — Meyva ağacına herkes hizmet eder.
 - 37 — Adam olana bir söz yeter.
 - 38 — Sabır acıdır, meyvası tatlıdır.
 - 39 — Eşekte palgım, ben seni aldım.
 - 40 — Ölü gözünden yaş, hoca evinden aş çıkmaz.
 - 41 — Söz poyraz, para kılıçtır.
 - 42 — Kaçanın anası ağlamaz.
 - 43 — Şeytan binmiş taşa, sanmış kendini paşa.
 - 44 — Aşık sultan, gönül maydanoz tarlası.
 - 45 — Dipsiz kile boş ambar.
 - 46 — Gereğinde deniz ateş alır.
- Yine halktan özdeyişlere benzer mecazi mânada kullanılan bir kaç sözü de görelim:
- 1 — Tuzu kuru olmak.
 - 2 — Tuzu yaş olmak.
 - 3 — Yeşile gelmek.
- N O T :
- a) 30. Ata sözünde geçen "salar" sözü, sal-

ELMACIK'TA DÜĞÜN DEYİŞLEMELERİ

Derleyen : Nedim ORTA

Elmacık'ta âdet ve an'aneler zayıflamış, hemen hemen gelenekler, görenekler bırakılmıştır. Şimdi Elmacık'lılar atalarının yaptıklarını, onların gelenek ve göreneklerini anlatmakla yetiniyorlar.

Zaman zaman düğünlerde deyişlemeler söylenir. Köyde güzel deyişlemeler söyleyen bir-iki kişi var.

Aşağıdaki deyişlemeler düğünlerde gelin çıkarılırken söylenenlerden birkaçıdır:

1. Pazardan aldım destire (testere)
Elimi kesti beş kere
Maşallah çekin
Arkamdaki askere.
2. Elimde iğne
Gelin beni dinle
Kayınnan üç kuzulu koyun vermezse
Attan inme
3. Ocakta mercimek aş

mak masterından olup yörede bırakmak anlamında kullanılmaktadır. Özdeyişte "sarkıtma" anlamındadır.

b) 39. Ata sözünde geçen "palgım" sözcüğü, yük hayvanının sırtındaki semeri gövdesine bağlayan enli ipin adıdır. Asıl adı "kolan" dır. Palgım sözünü bu yörede yaşayan Kocacık Türkleri kullanmaktadır.

c) 38. Ata sözünden itibaren olan ata sözleri bu yörede yaşayan Kocacık Türkleri arasında derlenmiştir. Kocacıklılar hakkında geniş bilgi, Tarihçi Enver Behnan Şapolyo'nun "Atatürk ve Millî Mücadele Tarihi" isimli eserinde vardır.

ç) Kocacık Türklerine ait olduğunu söylediğim ata sözleri arasında geçen 44. ata sözü, onlara ait olmayıp İnegöl'ün Sulu, diğer adı ile Süle olan köyünden derlenmiştir. Gönül zengin, hayatı vurdum duymazlığa vuran gamsızlar için söylenir.

d) Yine halktan alınan ve deyim olan diğer üç söz, İnegöl'ün Cerrah köyünden derlenmiş olup sırasıyla: İşleri yolunda olmak, işleri yolunda olmamak ve bir yere bağlanmak anlamlarında kullanılmaktadır.

Dibinde ince daşı (taşı)
Gayınna kızını götürüyo
Başını iyi kaşı.

4. Keklik gelir seke seke
Tüylerini döke döke
Eset dayı gelini getirdik
Düşman beli büke büke.
5. Cebimde fayı,
Ormanda ayı
Gelininiz kutlu olsun
Eset dayı.
6. Dam üstünde gezerim
Kiremitleri ezerim
Sizin gibi manicileri
Uçuruma dizerim.
7. Koyunu saldım düze
Aştı gitti öte yüze
Gelinimizi aldık gidiyo
Allahısmarladık size.
8. Ok attım düze
Geliyo süze süze
Benden selâm söyleyin
Annaçtaki (karşındaki) kıza.
9. Dam üstünde yongalar
Yungum yungum yungalar
Verin bizim gelinimizi
Sepet başlı yengeler.
10. Koyun sürdüm bu yüzden
Aştı gitti öte yüzden
Hacer gelini üzmen (üzmeyin)
O da bizden.
11. Karpuz kabuğundan fenerim
Ben burda üç gündür dönerim
Bu gelini vermezseniz
Ben bu davulu deler giderim.
12. Öte yakının bulutu
Beri yakayı бүрүdü
Verin yengeler gelinimizi
Ayağımıza kara su yürüdü.

Yugoslavya Gezisinden Notlar : VI

BLAGAJ VE SARI SALTUK TEKKESİ

Yazan : İhsan HİNÇER

6 Ekim 1963 Pazar günü sabahleyin, bir ucunda Bristol, diğer ucunda da Neretva Otelinin bulunduğu yeni köprüünün önünde bekleyen otobüslerimize yerleştik. Hava bulutlu olduğu için öğle yemek programında bir değişiklik yapılmıştı. Blagaj'dan dönüştü yemek Buna'da açık havada yenilecekti. Havanın kapalı olması üzerine Mostar Belediye Başkanı Muhammed'in vereceği bu ziyafet, Neretva Otel salonuna alınmıştı. Hava kapalı olmakla beraber yağışlı değildi.

Mostar'dan hareketimizden yarım saat sonra Blagaj (Blagay)'a gelmiştik. Bir vadi arasına kurulan bu küçük kasaba, bir Anadolu köyüne benziyordu. Otobüs ve otomobillerin girebildiği kasaba meydanında bir kahvehane, bir cami ve birkaç dükkân dikkati çekiyordu. Kahvehane (Kahvana)'de tıpkı Anadolu ve Türk kahvehanelerinde olduğu gibi çay, kahve ve gazozla koka-kola satılıyordu. Yugoslavyadaki bütün kahvehaneler tamamen Türk Kahvehanesi manzarası arz etmekle birlikte bunların hepsinde ayrıca kadehlerle erik rakısı, konyak ve şarap da satılıyordu. Bunlar mezesiz olarak çok küçük kadehlerle veriliyordu. Erik rakısı ve şarap Yugoslavya'nın millî içkisi halindeydi. Yugoslavya'da bir tek kahvehanede olsun votka satıldığını görmedim.

Blagaj'ın ortasından bir nehir çağlayarak akıyordu. Bu nehir boyunca turistik tesis ve oteller yapılmasına başlanmıştı. Ayrıca Blagaj'dan 10-15 dakika yaya yürüyerek ulaştığımız Sarı Saltuk Tekkesi'ne giden kıyı yolu boyunca tatlı su balığı üretme tesisleri kurulmuştu. Etraf yemyeşildi. Bütün yerli yabancı davetliler ellerinde fotoğraf makineleri olduğu halde ilerliyordu. Hava açmıştı. Yolumuz, 15 dakika sonra sarp bir zirvenin önünde sona ermişti. Sanki bir keskin darbe ile dağ yukarıdan aşağıya dümdüz kesilmişti. İşte Sarı Saltuk Tekkesi bu dimdik yükselen kayaların altındaki küçük düzlükte yapılmıştı. Nehir de, sanki sihirli bir el dokunmuş gibi bu kesitin altından çağıl çağıl kaynıyarak dışarıya taşıyordu.

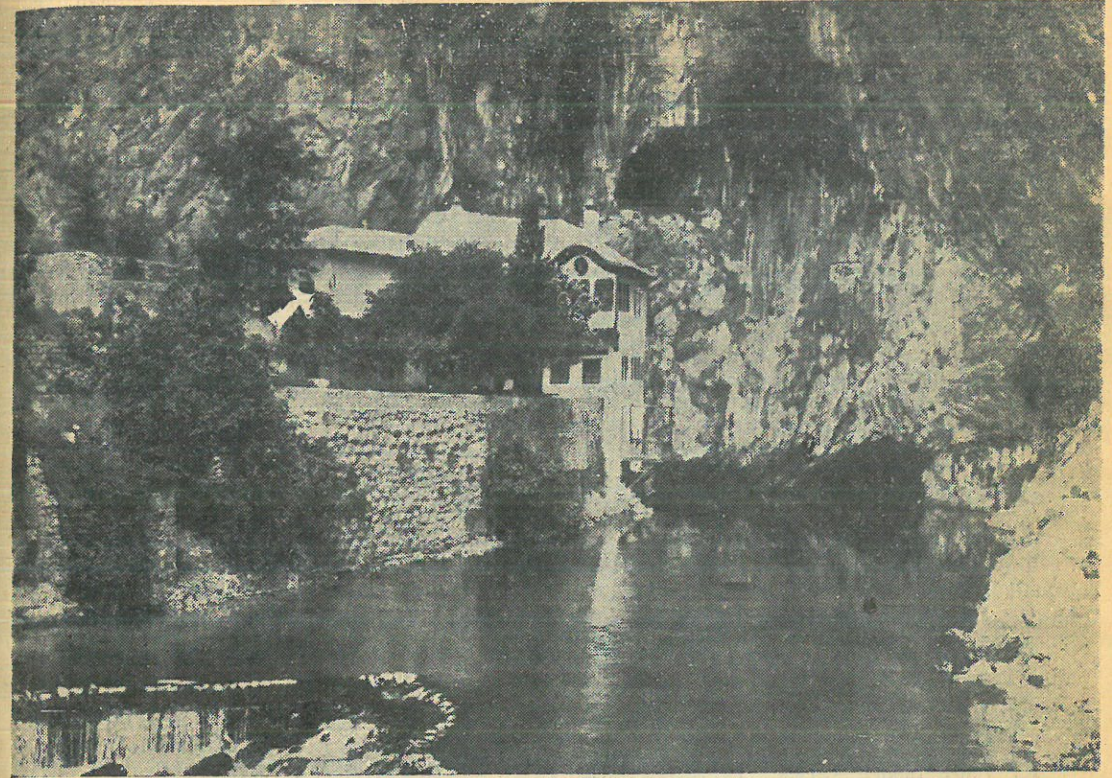
Blagaj gezisinde bana tercümanlık yapan Prizrenli bir Yugoslavdı, Fahri Luma adında.

ki bu Yugoslav Arnavutça, Sırpça ve Türkçe biliyordu. Bu sayede gezimizin bu sonuncu günü daha rahat dolaştım ve konuşulanları, verilen bilgileri anlamak imkânını buldum. Kendisi Mostar'da bir satış kulübü sahibi imiş. İkinci Dünya Savaşında Almanlara karşı savaşırken yaralanmış, Yugoslav Müzeciler kendisine Türkçeyi nereden öğrendiğini sordukları zaman şu cevabı verdi: "Prizren'de herkes üç lisan bilir. Bilmiyeni ayıplarlar. Türkçe, Sırpça ve Arnavutça hepsi de bizim ana dilimizdir!"

Sarı Saltuk Tekkesi, bir avlu etrafına ve sırtını kayaların içine dayıyarak ay şeklinde yapılmıştı. Burada da Türk konaklarının harem ve selâmlık bölümlerile diğer yerlerde gördüklerimiz gibi eksiksiz olarak yapılmış olduğunu gördük. Kapılının mandalları bile Anadolu evlerinin mandalları ile aynı idi. Kapı mandalının dışarıda kalan üst kısmına baş parmakla basılırken, işaret parmakla da altta kalan armut biçimi boşluktaki mandal dili geriye doğru çekiliyor. Bu suretle mandalın ucu, kapının arkasındaki yuvadan yukarı kalkarak kapı açılıyordu. Yapının dış kısmını badanalı sıva teşkil ediyor, iç kısım tamamen ahşap bölümlerden yapılmış bulunuyordu. Cılâ ve badana yapılmış ilk taş merdivenleri tahta merdivenler takip ediyordu. Yüklükler, suman dıralar, hamamcıklar, sedirler gözlerimizi ve gönüllerimizi okşuyordu.

Tekke sol tarafa düşüyor, konak harem ve selâmlık kısımlarile nehrin kaynağı kısmı da, sağda kalıyordu. Bir ara ziyaretçilerin çok luğundan merdivenlerin çökmesinden korktum. Biz de evvelâ konak kısmını dolaştık. Sonra da Tekke'ye geçtik. Burada Mostar Müzesi direktörlerinden İsmet bey sırpça bilgiler verdi.

Verilen bilgiye göre burada Sarı Saltuk yatıyordu. Yanında da bir Türk paşası metfundu. Tekkenin üst katında bulunan bir odada yanyana iki sanduka vardı. Sandukalar, ziyaretçilerin ilgisini üzerinde toplamıştı. Bütün sorularıma rağmen ilgililerden daha fazla bilgi almak imkânını elde edemedim. Lâkin tercümanım Fahri Luma aracılığı ile gerek Blagaj'daki müslümanlardan, gerekse müzelerin

Sarp bir dağın eteğindeki Sarı Saltuk Tekkesi ve Konağı, bütün özellikleriyle yukarıdaki resimde görülmektedir.

ilgililerinden aldığım malûmata göre Sarı Saltuk buraya gelmiş, burada Tekkesini kurmuş ve burada vefat etmiştir. Yanında yatan ikinci sanduka ise, Başî Açık namile maruf Ömer Paşa'ya aittir. Ömer Paşa Rıdvan Beyin zabitlerinden olup, burada şehit olmuş ve buraya gömülmüştür. İkisinin ruhuna da birer fatiha okudum.

Sarı Saltuk Tekkesine ait yukarıdaki resimde görülen ve okla işaret edilmiş olan bir kılıç ile gürz de bunlara aittir. Bu iki silâh Tekkenin duvarı üzerine asılmış olarak teşhir olunmaktadır. Tekke ve konak, Stolaç'taki Rıdvan Bey Konağı gibi müze idaresine bağlıdır. Büyük ilgi çekmektedir.

Saat 11 e doğru Blagaj'lı kızlar ve erkekler iki halk dansı ile bir tepsi oyunu gösterisinde bulundular. Müslüman kızların giyimi ve başlıkları hemen hemen Anadolu kıyafetinin aynı idi. Kızlar, altın örgülü fes başlıklar, cepken ve şalvar giymişlerdi. Kızlarından bi-

risi yine Anadolu gelin giyimi olan dindallı ve mıhlama denilen sim işlemeli entari giymişti. Önce bir kadın ve kızlar tarafından tepsi oyunu oynandı. Tepsi çevrilirken türkü söyleniyordu. Tepsi yukarıdan aşağıya dikine konuluyor, yukarıdan uzatılan bir elle tepsinin tam ortasına parmaklar dokundurularak dışardan içeriye çevrilmek suretile tepsinin dikine dönmesi temin ediliyordu. Bu tecrübe ve mehareti isteyen bir el oyunu idi.

Daha sonra kızlar bir halk dansı oynadılar. Kızların dört tanesi kol kola girdi. Bir kız da karşılarna geçti: Dört kız türkü söyleyerek karşı taraftaki kıza doğru ilerliyorlar, onların söylediği kısım bitince tek kız da türkü ile onlara cevap veriyor, iki tarafa eğilerek çarpınıyor, çaresizliğini anlatıyor. Bunu dört kızın cevap mahiyetindeki yeni oyunu, türküsünü takip ediyor, tek kız da yine cevap vererek çarpınmasına devam ediyordu. Koro halindeki kızlar:

“Çeyizin olmadığı için sevgilin seni almayacak”, diyorlarmış. Kız da:

“Vah bana, ne yapayım, sevgilim beni bırakırsa, ne yaparım”, şeklinde cevap veriyor. Kızlar nihayet dayanamıyor, en sonunda:

“Üzülme, çeyizin olmasa da sevgilin seni alacak, zira o da seni seviyor”, diyorlar. O zaman kız düşüp bayılıyor ve oyun da böylece tatlı bir sonla nihayete eriyor.

Kızların bu oyunundan sonra erkekler avlunun karşı tarafında yerlerini aldılar. Oyunlarını oynadılar. Onlar da başlarında fes, sırtlarında cepken ve zipkayı andıran şalvarlarla oyunlarını oynadılar. Enstrüman çalmadılar. Ashında mutlaka bir çalgıları olması lâzımdır.

Bilginler ve davetliler dönüp dönüp Tekkeyi ve Konağı dolaşırken ben biraz da kasabada müslümanlardan, Blagay'ın tarihî eserleri ve camisi hakkında bilgi almak için erken ayrıldım, köy kahvesine geldim. Yol ile nehrin arasında bahçeli konaklar dikkatimi çekti. Bunların kimlere ait olduğunu sordum. Bu konakları, Macaristandan gelen Hacı Nuh Bek'in yaptırdığını, ondan Hacı Ali, Ahmet, Muhammet Bek'lere intikal ettiğini, daha sonra da Vilagaç (Veli Aga)'a geçtiğini söylediler.

Kahvenin hemen karşısındaki camii Sultan Selim'in yaptırdığını ifade ettiler. Bu camii'nin kubbesi, H. 1310 da Avusturyalılar zamanında sekiz köşeli olarak yeniden yapılmış. Bu Camii'nin hikâyesini yerli, türkçe bilen bir ihtiyar müslüman şöyle anlattı: Blagay'da ayyaş bir müslüman varmış. Onu hiç bir müslüman sevmezmiş. Çünkü hep şarap içermiş. Bir Kurban Bayramı günü bütün müslümanlar bayram namazını kılmak için camide toplanmışlar. Bu ayyaş müslüman da erkenden meyhaneye gitmiş. O zaman meyhanedeki katolikler: “Eli silâh tutan bütün müslümanlar camide namaz kılıyorlar. Camiden çıkarken hepsini hücum edip yok edelim”, diye konuşmaya, kurdukları plâni tatbik hazırlıklarına başlamışlar. Bunu duyan ayyaş müslüman sezdirmeden dışarıya çıkmış. Bir müslüman çocuk çağırıp katoliklerin plânını anlatmış, camiye gidip bunu müslümanlara ve Hocaya duyurmasını söylemiş. Yine gelip meyhanede içmeye devam etmiş. Camideki müslümanlar durumu haber alınca gafil avlanmamak için yanlarındaki silâhları hazırlamışlar, caminin arka tarafından evlerine gidip silâhlan-

mışlar, namaz zamanı bitince müslümanları katletmek için harekete geçen katolikleri imha etmişler.

Hacı Bektaşî Veli'nin halifelerinden olduğu söylenen Sarı Saltuk'un yattığı Blagay (1) bugün bile özelliğini muhafaza etmektedir. Bu gibi efsane ve olaylar hafızalarda yaşamaktadır.

Sultan Selim Camiinin gölgesinde, Türk tipi kahvehanede Türk tipi kahvelerimizi içerken ecdadımızdan kalan tatlı hikâyeleri dinliyor, etrafı seyrediyordum. Nehrin çağıtısı kulaklarımı oksuyor, göğsüm heyecanla kalkıp iniyordu. Gözlerim yaş içindeydi. Etrafımda samimî Türk dostları vardı. Bütün bu tarih tüten eserler Türklük gururumu oksuyordu.

Yugoslavlının tarih ve sanat eserlerine gösterdikleri büyük saygı, altın harflerle tarihe yazılacak bir hakikattir. Onların üzerine titriyor, Dünyanın gözü önüne, insanlık âleminde bir hazine olarak sunuyorlardı.

Biraz sonra bütün ziyaretçiler Blagay Kahvehanesinin önünde toplanmıştı. Otobüslerimize bindik ve yarım saat sonra Mostar'a döndük. Öğle yemeğini Neretva Otelinin geniş salonunda Mostar Belediye Başkanı Muhammed'in misafiri olarak yedik.

Samimî bir hava içinde geçen ziyafet, bir araya gelen yerli müzecilerle yabancı bilgilerin âdeta bir veda toplantısı idi. Bu sebeple her memleketi ve müzeyi temsil edenler şerefine söylevler verildi, şerefe kadehler kalktı.

Saat 15,30 da tekrar otobüslerimize binecek Sarayova'ya hareket ettik. Gezi programı sona ermişti. Saat 19 da da Sarayova'ya dönmüş bulunuyorduk.

(1) Sarı Saltuk bir çobanken, Hacı Bektaşî Veli'nin kerametine inanmış, onun müritleri arasına girmiş, çile doldurmuş, halifesi olmuştur. Hâlen Korfu Adasındaki Ay İspiridon'un ve Ohri Gölü kıyısındaki manastırda bulunan Aya Naum'un mezarlarına da Sarı Saltuk'un kabri gözüle bakanlar vardır. Bazı Bektaşîler bu mezarları Sarı Saltuk'un mezarı olarak ziyaret ederler. Sarı Saltuk'un başka yerlerde de mezarının bulunduğu rivayet olunur. Hangisinin hakikî mezarı olduğu belli olmamakla beraber, Blagay'daki islâmî izler, Sarı Saltuk'un burada medfun bulunduğunu göstermektedir.

YOZGATLI HİZBİ (HÜZNİ)

— I —

Yazan : Mahmut İŞİTMAN

Hizbî, Yozgat'ın Aşağı Nohutlu Mahallesinden, Keşşafzade'lerden Mehmet Derviş Efendinin oğludur. Esas adı Mehmet'dir. Şiirlerinde “Hüzni” ve “Hizbî” diye iki mahlas kullanmıştır. Hizbî'yi çok iyi tanırım. Yakında vefat etmiştir. 1930 tarihinden itibaren ölüm senesi olan 1936 ya kadar, okul tatillerinde memleketim olan Yozgat'a gittiğim vakit sohbetinden ve şiirlerinden bol bol istifade ederdim. Edebiyat hocam merhum Sadettin Nüzhet Ergun'un verdiği hevesle Yozgat şâirlerini toplamak ve kitap halinde neşretmek arzusu o zamandanberi en büyük idealim olmuştur. İleride zaman ve fırsat bulabilirsem, “Yozgat Şâirleri” ni çıkarmak istiyorum.

Hayatının bir çok safhalarını, sağlığında kendisinden tesbit ettiğim şâir Mehmet Efendi 1879 (H. 1296) da Yozgat'ın Aşağı Nohutlu mahallesinde doğmuştur. Mehmet Efendi; şiirde uzun zaman (Hüzni) mahlasını kullanmıştır. Devri inkılâptan (1908) den sonra, şâir arkadaşlarının ve ahbablarının da mahlasında bir değişiklik yapılmasını istemeleri üzerine, “Benim mahlâs değiştirmem, bir nokta meselesidir, “nun”un noktasını alta koyarsam, olur biter.” der ve Hüzni'yi “Hizbî” şekline sokar. Artık bundan sonra şiirlerinde ekseriya “Hizbî” mahlasını kullanır. Mehmet Halit Bayrının 1957 senesinde İstanbul'da çıkardığı Türk Klâsikleri Halk Şiiri xx nci yüzyıl Varlık Yayınları kitabının 9. sayfasının 12 nci sıra numarasında Aşık Hizbî ve aynı kitabın 10 uncu sayfasının 13 üncü sıra numarasında yazılan Aşık Hüzni ayrı ayrı iki Yozgatlı Şâir olarak gösterilmiştir. Halit Bayrının Mehmet Efendi hakkında verdiği bilgi de, iyi bir tetkik eseri olmadığından, tamamen yanlıştır. Bir defa; Hüzni ve Hizbî diye ayrı ayrı iki şâir yoktur. Bu iki mahlası da Yozgatlı Keşşafzade Mehmet Efendi yukarıda yazdığım sebepten dolayı değiştirerek kullanmıştır. Mehmet Efendi bir şiirinin sonunda:

Kâhî Hüzni kâhî Hizbî bir acep dîvaneyim
Kâhî neşrettim gazeller bin sühen-gûlarla ben

Keşşafzade Mehmet Efendi (Hizbî)

Diyor. Başka bir şiirinde de:

Bir zaman Hüzni deyu verdim cihana nam
ve şan
Hizbî yazsun defter-i dîvâna Allah aşkına.

Diyen Hizbî'yi artık yeni mahlasını iyice benimsemiş olarak görüyoruz. İşte Halit Bayrının kitabında meçhûller içinde kalan Hüzni ve Hizbî meselesinin hakikat cephesi budur.

Hizbî, oldukça tahsilli bir zat idi. Tahsilini zamanının iptidâî, idadî ve medreselerinde yapmıştır. Çok zeki ve hazırcevap bir şâir-

di (1). Hizbî'nin koşma, destan, taşlama, gazel ve mahallî şive, ata sözleriyle süslediği sade dille yazılmış şiirlerinin bir çoğunu bugün bile meraklı hemşehrilerinin ezberinde bulmak mümkündür.

Hayatının bir çok safhalarını köylerde ve halkın içinde geçiren Hizbî halk psikolojisini iyi bilen şâirlerimizdendi. Genç yaşında hayatını kazanmak mecburiyetinde olduğu için medreseyi terkeden Hizbî Yozgat Mahkeme-i Şer'îye Zabıt Kâtibi olmuş; bundan sonra sırasıyla (H. 1326) da Haymana'da imamlık, (1917) de Zile'de Tabur İmamlığı yapmıştır. 1918 de Birinci Cihan Savaşında Edirne'de askerlik yaparken hastalanmış, İstanbul'da Haydarpaşa Hastahanesinde tedavi görmüştür. Hayatı askerlik ve geçim mücadelesi ile geçen Hizbî'nin Halk ve Divan edebiyatı tarzında yazdığı şiirleri neşredilememiştir. El yazısı ile (Divan-ı Hüznî) diye kaleme aldığı geniş yapraklı (153) sahifelik ve ekserisi Aruz'la yazılmış ilk Divan'ının baş tarafına şöyle yazmıştır:

Dest-i hattımla yazıldı bunca divanım benim.
Etmemek nâmerde minnet azm-i vicdânım
benim
Kimseye etmem tekâbü Hak taalâ kâfidir.
Kûşe-i vahdette mahfuz künc-ü pünhanım
benim.

Bu ilk yazdığı Divan'dan başka (H. 1350) tarihinde darca bir deftere yazdığı ikinci bir Divan'ı daha vardır. Bu Divan da umumiyetle, hece vezni ile olan şiirlerden Koşma, Des-

(1) — Arkadaşlarının anlattığına göre; bir gün Hizbî Şâir (Gamlî) ile arkadaşları kebabçı Hasta Bekir'in dükkânına giderler. (Bekir şiirde "Hasta" mahlası kullanırmış.) Yozgat şâirlerinden Salim'i de dükkânda bulurlar. Bu şâirler grubu dükkânda sohbet ederlerken, kebabçı dükkânının önüne yorgun ve aç kocaman bir köpek gelir, ön ayaklarının üzerine başını koyarak uyumağa başlar. Köpeğin bu halini gözünden kaçırmayan şakacı Hizbî, "Galiba bu Hasta" der. Kebabçı Hasta Bekir, bunu cevapsız bırakmaz; zannetmem, ya Hüznü var ya da Gamlı" der. Hüznî, bu sırada, yatan köpeğe bir kemik parçası atar. Köpek hızla kemiğe atlayarak yemeye çalışırken de "Hakikaten Köpek Hasta değil" "Salim" miş diyerek son defa da şâir Salim'i taşlar.

tan, taşlama, şarkı ve mani'leri içerisine almıştır. Bu defter (235) sahifedir. Üçüncü şiir kitabı 1930 senesinde Yozgat Halkevinin bastırması üzere Hizbîye hazırlattığı ve bilhassa koşma tarzında olanlardan bir araya getirilmiş bir şiir mecmuasıdır.

Bu eseri de maddî imkânsızlığı dolayısıyla Halkevi bastıramamıştır. İki Divan'ı ve bir Şiir Mecmuası Hizbî'nin büyük oğlu Abdullah Öncül'dedir. Şimdi 50 yaşlarında olan Abdullah Öncül, Ankara'da İsmetpaşa Mahallesi Uzun Yol'da mütevazı bir terzi dükkânı ile kalabalık ailesinin geçimini sağlamağa çalışıyor. Babasının Divan'ını çıkaracak maddî duruma sahip değil.

Hizbî 1936 (H. 1354) de Yozgat'ta vefat etmiştir. Vasiyeti mucibince mezarı "Çamlık"ın alt tarafındaki Halit Efendi'nin Bağının üst kısmındadır. Kıymetli kitaplarının ölümünden sonra akrabaları tarafından alınıp yok pahasına satıldığı söylenmektedir. Hizbî üç defa evlenmiştir. Birisi kız, ikisi oğlan olmak üzere üç çocuğu olmuştur. İki oğlu ve diğer torunları hayattadır. Hizbî aile hayatında da mes'ut olamamış, ömrü boyunca geçim zorluğu çekmiş, mes'ut bir ömür sürememiştir. Şiirlerinde bu safhaları yanarak, yakılarak acı acı anlatır durur. Hizbî köylerde imamlık edendi. Halit Bayrı'nın yazdığı gibi, Aşık Ceyhunî'ye çiraklık etmemiş, İstanbul'da uzun zaman kalmamış ve Bektaşî tarikatına da girmemiştir. Doğum ve ölüm tarihleri de onun yazdığı gibi değildir. 1908 de Yozgat'a gelen bir Bektaşî Çelebisine o zaman âdet olduğu üzere hürmeten yazdığı iki üç şiiri vardır. Fakat kendisi ne tarikata girmiş ve ne de çalışmıştır. (Bu izah kendi şiir mecmuasından alınmıştır.)

1954 senesinde Çorum'da avukatlık yapan Yozgatlı hemşehrilerinden Cerit zade Hasan Hilmi beyden aldığım 15. 3. 1954 tarihli bir mektupta Hizbî için şunlar yazılıydı:

"Hizbî ve Gamlı'nın mektep arkadaşı idim. Sağır Mustafa Ağa Medresesinde okurduk. Medresede de şiire heves edip gece ve gündüz onunla meşgul olduklarından ikisi'de tahsilsiz kaldılar. Hayatta geçim güçlüğü çektiler. Hizbî evvelce Hüznî idi. Sonradan Hizbî koymuş. Keşaf Hocanın torunu derlerdi. Halk arasında (Kurt İmam) diye de şöret bulmuştu. O zaman hıve çok meraklı idi. Bizden yaşça bü-

ESKİ İSTANBUL'DA YAZ VE KIŞ HAZIRLIĞI VE HALAYIKLAR

Yazan : Münevver ALP

Gerek ev ve odaları, gerek ev halkının kış hazırlıkları şöyle olurdu:

Evin bütün camları bezlenir, yalnız cumbaların sürme camları açık bırakılırdı. Oda kaplarına, arasına kalın pamuk döşenmiş, iki tarafı kalın ve dayanıklı, koyu renkli astarlar dikilmiş, çevresi ve dibine sopa geçen uçurluğu meşinden kapı perdeleri asılırdı. Bu kapı perdelerini saraçlar dikerlerdi.

Pencerelere kalın astarlı perdeler asılırdı. Beyaz sedir örtüleri yerine koyu renk dokuma veya kilim örtüler yayılır, odalar kilimlenir ve keçelenirdi.

Ev halkı da en küçük yaştaki çocuğundan, en ihtiyarına kadar, erkek ve kadın, çamaşırlarının üzerine içlik giyerlerdi. Bu içlikler, arası pamuklu, iki tarafı dikişli, kolsuz ve yaka-

T

Tapıl: Horumun açık şekli

Tar: Tünek

Taya: Büyük ot yığını

Tec: Harmanda yeni çıkan koni şeklinde tahlı yığını

Tegere: Yığın

Terbiye: At dizgini, gem

Terek: Raf

Terpoş: Bakır sahan kapağı

Tığ: Savrulmamış tınaz

Tosun: İki yaşlık erkek dana

Tula: Küçük köpek

Tuman: Uzun don (külöt)

U

Uğut: Eksitilmiş un

Uğuz: Saf adam

Urup: Dörtte bir kile (9 litre tahlı)

Ü

Üstülük: Kağının üst kısmı

V

Viynik: Kağı başlığı

Y

Yanbeği: Yanüstü (Yan üstü düşmek)

Yavşak: Bit yavrusu

Yılı: At sürüsü

Yoz: Kısır sığır, davar

Z

Zırza: Kapı halkası.

sız bir nevi hırka idi. Hanımlar bu içlikler üzerine gündelik entari ve hırka giyerlerdi. Kışın ev içinde kürk giymek, hali vakti yerinde olanların yalnız ihtiyar anneleri ile aile reisi olan erkeklerine mahsus idi. Genç hanımlar, kürkleri olsa da ipek veya kadife kaplı olduğu için yalnız düğüne giderken giyerlerdi. Günlüğe kürk giymek ayıplanır, giyenlerin görmemişliklerine verilirdi. İhtiyar hanımlarla ev erkeklerinin giydiği gecelik kürkleri nafe cinsinden ucuz ve dayanıklı cinsten yapılırdı. Hanımlarınki kaşmir kaşe, erkeklerinki çuha kaplı olurdu.

Kış hazırlığından bahsederken habersiz gelen misafirler ve görüncüler için misafir odasını ısıtmak usuldendi. Her evin mutfağında, ocağının yanında; içinde bir "sönük kömür dolu çömleği" bulunurdu. Yazın ocakta veya mangalda yemek pişirmek için yakılan kömürler arasındaki iri ateşler hemen çömleğe atılırdı. Çömleğin ağız önce bir yaş bezle örtülerek ağır bir kapakla sımsıkı kapatılırdı. Hava almadan sönen bu kömürler, yazdan biriktirilirdi. Kış hazırlığı başlarken yazın tavan arasına kaldırılan mangallar indirilip göbeklerine külleri konduğu zaman, misafir odası mangalındaki küllün ortasına da bu sönmüş kömürlerden doldurulur, mangalın kapağı örtülürdü. Mi safir gelince, evin gelini veya halayığı hemen oturma odasındaki mangaldan küreğe ateş alır, misafir odasındaki mangalın kapağını kaldırır, sönmük kömürleri ateşlerdi.

Misafirler yaşmaklarını açıp oturuncaya kadar sönmük kömürler kızarır, oda da bu suretle ısıtılmış olurdu.

Yaz temizliğine ev kaldırmak tâbir edilir. Bütün ev halkı el birliği eder, hergün bir oda kalkmak üzere, dip doruk temizlik yapılırdı. Bu temizlik en aşağı bir hafta on gün sürerdi. Büyük çamaşır yıkanır, yün döşekler dökülür, çırpılır, havalandırılır, yıkanmış yüzlelere doldurulurdu. Bozulmuş şilteler, pideleşmiş yün yastıklar hallaca gider, kış için asılan perdeler, serilen örtüler, kilimler, keçeler bahçeye asılır, silkilir, silinir, süpürülür, kışlık elbiseler, kürkler havalandırılır, hepsinin arası-

na tütün tozu ekilerek devşirilir, katlanır, büyük bohçalar içinde sandıklara yerleştirilirken aralarına selvi ağacı parçaları konulup sandıklar kapatılırdı.

Ev eşyaları da büyük yatak bağlarına sarılıp, yüklerin üstündeki raflara yerleştirilirdi.

Duvarlar badana edilir, tahtalar arına ile oğuldu. Misafir ve yatak odalarındaki mangallardan külleri boşaltılır, iyi silinip oğulduktan sonra, temiz sargılara sarılıp tavan arasına kaldırılırdı.

Bir evin odun kömür ihtiyacı seneden seneye kiraz zamanı alınır. En iyi ve en ucuz zaman, kiraz zamanı idi. İşini ve idaresini bilen ev erkekleri yiyecek kadar mühim saydıkları yakacak ihtiyacını kiraz zamanı temin etmeleri sayesinde iki türlü kârlı çıkacaklarına inanırlardı.

Biri iyi cins ve ucuz olması, diğeri de kışa kadar kuruması idi.

O zamanlar İstanbul evlerinde odun sarfiyatı az olurdu. Ocakta pişirilmesi icap eden aşure, keşkeş, kuzu, hindi ve kaz gibi yemeklerle, çamaşır suyu ısıtmak, çamaşır kaynatmak için kazan altında odun yakılır, başka işler için odun kullanılmazdı.

Odun alınırken alevi çok olan gürgen cinsi tercih edilirdi.

Fakat kömür işi çok mühimdi. Yaz ve kış, hem yemek pişirmek, hem yemek ısıtmak, hem kahve pişirmek için mutfak mangallarından ateş eksik edilmezdi.

Bu yüzden kömüre çok önem verilirdi. Bir evin ekmeği gibi başlıca ihtiyacı sayılırdı. İyi bir ev erkeği evine rastgele kömür almaz ve aldırılmazdı. Alınacak cinse ve mala çok dikkat edilirdi.

En iyi cins mangal kömürü Varna'dan gelen Rumeli meşesi ile Şile'den gelen Anadolu meşesi idi. Pırnal kömürü de marsıksızdı, ama yanarken çok çıtladığı, kavlımlandığı için pek makbûl sayılmazdı.

Çingenelerin sattıkları marsıklı kömür ise en adi kömürdü. Fiyatı ucuzdu, sokaklardan kapılardan geçtiği için toptan kömür alamıyacak durumda olan fakir fukara, dul kadınlar yazın yemek pişirmek, kışın ısınmak için birer ikişer çuval, paralarına göre azar azar bu kömürlerden alırlardı.

Kışlık kömürünü toptan alan ailelerin kö-

mürlüğüne kömürler döküldükten sonra ev hanımlarına iş düşerdi: "Kömür tozu iğne deliğine girer", diye ev yukarıdan aşağıya silinir, örtüler, meydana olan her eşya yıkanır. Yeni baştan bir yaz temizliği yapılırdı. Bu temizlikle de iktifa edilmez, kömür tozu yattıktan sonra ev hanımları, halayıklar başlarına eski birer yemeni, sırtlarına birer çamaşırık entarisi giyip kömürlüğe girerlerdi. Rastgele dökülmüş kömürleri boy ederlerdi. Ellemeleri bir tarafa ayırırlardı. Yazın katiyen elleme kullanılmaz, kışa saklanırdı.

Kömürlükler, ev kadınının günde iki defa ziyaret ettiği bir yer olduğu için orası sandık odası gibi temiz ve düzenli tutulurdu. Kömürlüğün ayrı bir lâlîni vardı, kürek ve maşa ve kömür tepsisi ile kömürlüğe giren ev hanımı, yaz ve kış yakacağı kömürü hesaplı olarak çıkarırdı. Kış günleri kaç göbeğe, kaçar kürek ateş koyacağını zihnen tasarlardı. Ellemeleri, ortaları, kırıkları, mıcırları ona göre tepsiyeye doldurur, mutfaka ocak başına getirirdi.

*

HALAYIK

O zamanlar İstanbul'a bir arap halayık akını olduğu için, esir pazarlarında arap halayık fiatları çok ucuzlamıştı. İki kese akçeye bir arap halayık satın alınabilirdi. Bu ucuzluk yüzünden orta halli esnaf, kâtip, mahalle imamı gibi her sınıf halk, evlerine birer halayık almışlardı. Bu halayık bolluğu son zamanlarda kenar mahallelerin fakir halkına kadar düşmüş, "Yakacak mumu yok, evine halayık alır" sözü halkın dilinde perseng olmuştu.

Halayıklar esirciden, müşteri evinde üç gün üç gece kalmak üzere esirciye kefil gösterilerek denemeye alınır: "Uykusunun ağır olup olmadığı, horlayıp horlamadığı, altını ıslatıp ıslatmadığı, elinin işe yakışıp yakışmadığı, yemeğini çabuk yeyip yemediği, ellerinde sakarlık, sarsaklık, bakışlarında hâinlik, düşmanlık, başında, vücudunda yarası, beresi olup olmadığı" bu üç gün zarfında dikkatle incelenir, araştırılırdı.

İç hastahklarına pek önem verilmezdi amma, çok zayıf, bir deri bir kemik olanı da, ince hastalığı var, diye kabul edilmezdi.

Bu üç günlük yoklama müddetinde iş anlaşılır, halayık ya esirciye geri gider, yahut da parası verilir, esirciden pençik alınır, evde kalırdı.

Arap halayıkların ekserisine "Molada" derlerdi. Çerkes halayıklarının yaşlı, çirkin, çiçek bozuğu, şaşı, topal olanlarına "Molada Halayık" denilirdi. Molada Çerkes halayıklar, Arap halayık fiyatına satılırdı.

Güzel Çerkes esirlere ise zengin esirci konaklarında tahsil, terbiye, musiki öğretilir, vükelâ, vüzerâ konaklarına, Saraylara cariye, odalık olarak yüksek paha karşılığı satılırdı.

Arap halayıklar çok cefakâş olurlardı. Esir olarak satıldıkları evlerin en ağır işlerini onlar görürlerdi. Evin hanımının, efendisinin yumuşaklığına, sertliğine göre bazıları hiç sokağa, hattâ eve gelen misafirin yanına bile çıkarılmaz, bazıları da bohça taşımak için hama ve düğünlere götürülürdü.

Kışın arkalarında hanımının eski bir hırkası, ayağında yün çoraplar, mutfakla kömürlük arasında mekik dokur, yazın bahçeleri sular, dereotu, maydanoz, nane yetiştirir, çamaşır teknesinin başından, yemek tenceresinin başına koşardı.

Bir çok orta halli aileler, gündüzleri akşama kadar uğraştırdıkları halayıkların geceleri de mum dibinde ya gergef başında, ya da tezgâh başında çalıştırırlardı.

Evin efendisine göz koyan, evin oğlunu baştan çıkararak, evin hanımının üstüne nikâhla varıp, çoluk çocuk sahibi olan halayıklara rastgelinmez değildi, amma, bunlar, yüzde biri geçmezdi.

Ağır esirlik hayatına dayanamayıp kaçan, komşu tarafından kandırılıp kaçırılan halayıklar da olurdu.

Çoğu 20 - 25 sene hizmet ettikten sonra çıkan kısmetine verilirdi. Eğer kısmeti de çıkmazsa evin efendisi hac için biriktirdiği parası ile kenar semtte ona bir ev alır, bir insana lâzım olan eşyasını verir, evi döşer, halayığı azat ederdi.

Azathı halayık da orta halli ailelere Ramazan açılışı yapar veya başka bir iş tutardı.

Kismetli çıkanlara da ev alınır. Bunlara iki kişiye lâzım olan eşya çehiz olarak verilir. Bu suretle azat edilirdi. Gerek kısmeti çıkıp evlendirilen, gerek doğrudan doğruya ev alınarak azat edilen halayıklara çalıştıkları müddet hesap edilerek tutarı olan para Şeyhülislâm kapısına yatırılırdı. Bu suretle halayığa yakın bir imarettten gündelik nafaka, fo-

Bize gelen B KİTAPLAR

* Aydın Oy: "Tekirdağ İli Yer Adları". Cilt 1. Merkez ilçesi yer adları. Tekirdağ Halkevi Yayınları: 1. 19X14 boyunda, 80 sayfa, 150 kuruş.

* Rakım ZIYAĞLU: "Propaganda ve Sanatı". Propagandanın halk münasebetleri bilgisi olduğuna dair geniş bilgi. 20X15 boyunda, 48 sayfa, 10 lira.

* Jean ROSTAND — Ender GÜROL: "İnsan". Biyoloji açısından. Varlık Faydalı Kitaplar: 33. 17X12 boyunda, 162 sayfa, 5 lira.

* Dursun AKÇAM: "Analar ve Çocuklar". Anadolu'nun köşe bucak yerlerindeki yoksulluk içinde çarpınan ana ve çocuklarının hayatı. Varlık Büyük Cep Kitapları: 236. 17X12 boyunda, 80 sayfa, 2 lira.

* Aldous HUXLEY — Ender GÜROL: "Yeni Dünya". Roman. Varlık Büyük Eserler Kitaplığı: 62. 17X12 boyunda, 192 sayfa, 4 lira.

* Talât Sait HALMAN: "William Shakespeare - Soneler". Shakespeare'in sonelerinden İngilizce örnekler ve çevirileri. Yeditepe Yayınları: 137. 20X14 boyunda, 112 sayfa, 500 kuruş.

dula bağlanır, fodalacı onu halayığın evine getirirdi.

Böyle olmasına rağmen İstanbul'da onbinlerce azathı arap bacı sefalet içerisinde yaşardı.

Bir çokları çarşı, pazarlarda işçi, amele, esnaf gibi bekârlara, koca koca kalaylı helvahanelerle, yazın taze yaprak dolması, kışın mangallar üstünde kuskus pilâvı satarak, bazıları Ramazan, düğün, hacı tehniyesi için ahçılık ederek, bazıları da kadın hamamlarında susam helvası yapıp satarak geçinmeğe çalışırlardı.

O zamanlar İstanbul'da zenci kadın çokluğunu anlamak için her sene mayıs ayında İstanbul'da Çırpıcı'da, Üsküdar'da Libade'de yapılan arap düğünlerini görmek lâzımdı.

Beş - altı bin azathı ihtiyar arab bacı bir arada "LULULU" diye haykırırlardı.

HALK OYUNLARI GÖSTERİLERİ

Yazan : Bora HINÇER

Mart ayı, folklorla uzaktan, yakından ilgili olanlar için bir övünç ayı idi. Önce Türkiye Millî Talebe Federasyonunun, sonra da Robert Kolej'in tertipleedikleri gösterileri seyredenler, bunların, şimdidekî gördüklerinin en içtenini, en mükemmeli olduğunda birleştiler.

Bundan önce, birçok defa çeşitli gösteriler, bilhassa her yıl yapılan Halk Oyunları Bayramları ilgiyle izlenmiş, beğenilmiş ve alkışlanmıştı. Fakat yukarıda söylediğimiz gösterileri gördükten sonra, o aylarca propagandası yapılan, binlerce lira sarfiyle hazırlanan Halk Oyunları Bayramlarının ne kadar düzensiz ve yavan olduğunu anlamamak imkânsızdı. Bunun nedenleri çoktu. Meselâ, ekipleri idare edenlerin, bilgili, araştırmacı ve yaratıcı insanları değil, kendi emirlerini harfiyen yerine getirenleri kayırmalam başta gelen sebeplerdendir.

Her şekliyle düzensiz, disiplinsiz, akraba toplulukları kendi hallerine bırakılıyordu. Kıyafet ve giyimler perişandı. Menfaatin, profesyonel düşüncenin herkese hâkim olması, dolayısıyla oyunların samimiyetten uzak olmasını doğuruyordu.

Halbuki biraz iyi niyet, biraz araştırmacılık, biraz tembellikten sıyrılıp çalışma arzusu, biraz genç değerlere, idealist kişilere değer vermek, megalomaniyi bırakmak, her şeyi tek başıma ben hallederim fikrinden kurtulmak gerekti. Engin bir deniz kadar zengin olan halk oyunlarımızın geniş bir çalışmaya ihtiyacı vardı.

Halk oyunları hazinesine el atılmamış nice şehirlerimiz var. Bunlar teker teker su üstüne çıkarılabilir. Düzensiz kıyafetler ele alınabilir. İşbaşına daha bilgili ve değerli insanlar getirilip, maddî, manevî menfaatçilik, profesyonel ruh kökünden atılabilir ve oyunlar çoşturucu bir içtenlik kazanabilir.

İşte onbinlerce lira sarfiyle bir gardrop dahi temin edemiyen imkânlı, fakat selâhiyetsiz kişiler yanında TMTF ve Robert Kolej'in yukarıda bahsettiğimiz gösterilerinde bunları gördük. Gençler araştırmacıydı, tertemiz orijinal giyimlerle yepyeni oyunlar sundular. Oynar-

larken herkesi coşkun bir ruh kaplıyor ve her oyunun sonunda uzun alkışlarla takdir ve hayranlıklar ifade ediliyordu.

Bu gösterilerden ilki Türkiye Millî Talebe Federasyonu'nundu ve Yeni Tiyatroda, 10 Mart'ta sunuldu. TMTF Başkanının ve TMTF Folklor Komisyonu Başkanı Fikret Değeri'nin konuşmalarından sonra programa Elâzığ oyunlarıyla (çaydaçıra, tamzara, delilo, fatmalı, halay) başlandı. Federasyon Korosunun Halk Türkülerini takdiminden sonra sırasıyla, Sivas ekibi, Muğla, Soma ve Balıkesir Zeybekleri zevkle izlendi. Bir halk şâiri olan Erzurumlu Emrah, temsilî olarak canlandırıldı; mahallî kıyafetiyle hem çaldı, hem söyledi. Daha sonra Gaziantep (dokuzlu, oğuzlu, fadiğe, mâni, çepikli), Van (larelli, meyraki, temillar), Karadeniz (horon), Bitlis (papori, har-kusta, ağırkurenk - garzani), Erzurum (erkek: birinci bar, ikinci bar, kurt, tavuk barı, Kör-oğlu. Kız: güvercin, aşşaktan gelirem, kavak) ve Kars (İğdır barı, yüzbir, Şeyh Şâmil, Azerbeycan) ekipleri seyredildi. Gece sona ererken herkes aradığını bulmanın hazzı içinde idi. Gençler ayrıca bir dâvayı da halletmişlerdi; bir topluluk, hemen hemen bütün bölge oyunlarını hiç aksamadan oynayabiliyordu. Gençlerimiz, bu şekilde, bizi, yurt dışında da lâyıkıyla temsil edebilirlerdi.

İkinci gösterinin tertipçisi Arnavutköy Amerikan Kız Koleji ve Robert Kolej Türk Folklor Kulübü idi. Birinciyi aratmayan bu gösteri 26 Mart'ta Robert Kolej tiyatro salonunda yapıldı. Seçkin bir seyirci kitlesinin izlediği geceye Van oyunları (meyroke, nârelli, havasor, hır-hır, papuri) ile girildi. Sonra Kars (İğdır barı, yüzbir, kıskanç, Azerbeycan, tamara) ve Elâzığ (çayda çıra, tamzara, fatmalı, harput halayı) ekipleri seyredildi. Kulüp Korosunun sazlar eşliğinde söylediği "saray yolu, bakkallar satıyor karaca üzüm, halime" türkülerini takiben Erzurum (başbar, hançer barı, koçarı) ve Balıkesir (güvende zeybeği, pamukçu bengisi, kalender) ekipleri oyunlarını oynadı. Bu sefer enstrümanlı ve çift sesli olarak okudukları "atımın ölgenine,

T. M. T. Federasyonu'nun Gaziantep

gurubu "Fadiğe" oyununda.

koyun gelir, hay hay, İstanbul'un her tarafı, oy su gelir kütüğünden" türküleriyse Koro, büyük ilgi gördü. Gaziantep (dokuzlu, mani, fadiğe demune, çepikli) ile Silifke (yoğurt, salama, yayla yolları, portakal zeybeği, kekiik) ekipleri gecenin en beğenilen gruplarıydı.

Sonuç olarak, gençlerimizin büyük başarısına bir daha tekrarlarken, hepsini ayrı ayrı tebrik ederiz.

o o o

BAKIRKÖY HALKEVİ KARACA OĞLAN
G Ü N Ü

Bakırköy Halkevi, Halkevleri arasında en geniş çalışmada bulunan başarılı bir duruma yükselmiştir. Çeşitli ve temsil kolu çalışmalarını yanında millî günleri anma törenleri tertiplemekte, ayrıca Halk Ozanlarımızı anma günleri düzenlemektedir. 28 Mart 1964 Cumartesi günü Bakırköy Kız Enstitüsü Salonlarında hazırladığı Karaca Oğlan Günü çok başarılı olmuştur. Karaca Oğlan hakkında Eflâton Cem Güney, Behçet Kemal Çağlar, Bülent Delyancı ve Tuncel Dizdar konuşmuş, Gürsel Akay, Neclâ Artan, Asuman Gayır, Sevil Tuğsavul ve Gülşen Tuncer de Karaca Oğlan'dan şiirler okumuş-

lardır. Bunları Folklor Topluğ'u'nun türkülleri takip etmiştir.

SİLİFKE'DE DÜZENLENEN HALK GÜNÜ

Silifke Lisesi müzik öğretmeni Özcan Seyhan'ın yönetiminde hazırlanan Halk (Folklor) Günü memleket çapında büyük yankılar uandırmıştır. 28 Mart 1964 günü hazırlanan ve saat 20 de Silifke Öğretmenler Derneği salonunda yapılan Gece'de Vecihi Timuroğlu açış konuşmasını yapmış, Tahtacılar türkülleri okunmuş, tamirci İhsan Usta taklitler yapmış, fıkralar anlatmış, Bolcalıhköyüncü köyünden Hüseyin, kavalla dağ havalamı çalmıştır. Ahmet Ali Çavuş'la Tüter Kerim, Türkmen ağzı Silifke havaları ve türküler sunmuş, Nuru köyünden Şaban Kâhya, Çadırı'dan Ali Vatan, Kabasakalı'dan Ömer Ak tek olarak Silifke yerli oyunları oynamış, Göbek Resat taklit yapmış, fıkralar anlatmış, Tahtacı mengi ekibi danslarını sunmuştur. Horoz Hasan orta oyunları ile taklitler yapmış, Tahtacı çocukları gizli samah oyunları oynamışlardır. Son olarak Hacı Kâhya ağıt ve türküllü hikâyeler söylemiş ve Silifke Turizm Derneği Folklor Topluğ'u da çok beğenilen oyunlarını takdim etmişlerdir.

HÜSNÜ YUSUF

Derleyen : Veysel ARSEVEN

Bir varmış bir yokmuş, bir padişahın bir tek kızı varmış. Bu kız hergün has bahçenin içinden akan bir derenin kıyısına oturur serinlermiş. Günlerden bir gün yine bu derenin kıyısında serinlerken, kolundaki bileziğini çıkarıp bir taşın üzerine koymuş, derede ellerini yıkarken kırk bir tane beyaz güvercin gelip yeşil çimenlerin üzerine konmuşlar. Bunlardan kırkı bir silkinşte kız, bir tanesi de yakışıklı bir delikanlı oluvermiş. Bütün bu olan bitenleri hayran hayran seyreden padişahın kızı, bileziğini koluna takmak için, dere kenarından kalkınca, yakışıklı delikanlı yeniden bir güvercin oluvermiş, taşın üzerinde duran bileziği boynuna geçirip uçup gitmiş. Kırk kızın kırkı da güvercin olup onun peşinden pıradak uçup gitmişler.

Ondan sonraki günlerde kız yine has bahçedeki derenin kenarında oturmuş, güvercinleri beklemiş ama ne gelen, ne giden olmuş bir daha. Delikanlıya gönlünü kaptırmış olan kız derdinden hastalanarak yataklara düşmüş. Babası ülkenin en ünlü hekimlerini çağırılmış ama, kızın derdine derman bulan olmamış. En son kızına bir hamam yaptırmış; her gelen, önce başından geçen ilginç bir olayı an-

latır, ondan sonra yıkanmış.

Günlerden bir gün hamama genç ve güzel bir gelin gelmiş ve başından geçen şu olayı anlatmış:

— Bir gün çayın kenarında çamaşır yıkarken, işimi bitirmek üzereydim ki, odunum bitti. O sırada otuz katır yükü odun geçiyordu yakınımın. Peşlerine düşerek yürümiye başladım. Gittiler, gittiler, kayalık bir yerde bir kapının önünde durdular. Biraz sonra kapı açıldı ve katırlarla birlikte ben de içeri girdim. Girmemle kapının kapanması bir oldu. Yürüyerek bir merdivenden yukarı çıktım, bir odaya girdim. Burası bir mutfaktı. Nefis yemekler pişiyordu tencerelerin içinde. Birinin kapağını açtım. O sırada bir ses; "bırak onu, açma kapakları. Onu peri padişahımızın oğlu yiyecek" diye seslendi. Kapağı kapattım, mutfaktan çıkıp bir başka büyük odaya girdim. İşte o zaman ne olduysa oldu. Tam kırk bir tane beyaz güvercin doldurdu odayı. Kanatlarını çırpıp çırpamaz, kırkı birer genç kız, biri de aslan gibi bir yiğit oluverdi. Delikanlı bir odaya girdi, elindeki kamçıyı yere vurarak şaklatınca, odanın her bir yanı tiril tiril titredi. Bunun üzerine:

"Sizler nasıl titriyorsanız, sevgilim de böyle titreyip inlesin" dedi ve odadan çıkıp gitti. Ertesi gün katırlarla birlikte ben de bu garip yerden çıkıp evime döndüm.

Bunu duyan padişahın genç kızı:

— Bütün hamam senin olsun, yeter ki beni oraya götür, demiş.

Ertesi gün katırların peşine düşen genç kız, açılan kapıdan içeri giriyor, tencere kapaklarını kaldırıyor, karnını bir güzelce doyuruyor ve güvercinlerin gelmesini beklemeye koyuluyor.. Görünmemek için de büyük odadaki dolaplardan birinin içine saklanıyor.. Biraz sonra gelen güvercinlerden kırkı kız, biri de erkek oluyorlar. Bir de ne görsün? Delikanlı, gönül verdiği genç değil mi? Elindeki kamçıyı yere vurarak şaklatınca, her yer titreyip inlediği halde, kızın saklı olduğu dolapta ne bir hareket görülür, ne bir ses duyulur.

— Ey dolap, kaç senedir kahrımı çekiyorum da, sen niçin inlemiyorsun? diye sorar delikanlı.

3416

HÜRÜOĞLU AŞIK ABDURRAHMAN

Yazan : Nebi DADALOĞLU

Cerit aşiretinden Hürüoğlu Aşık Abdurrahman, Avşar İmroğlu'nun kızını alıyor. Kız gerdek gecesi güveyiyi beğenmiyor. Özne olmadan bir yolunu bulup baba evine dönüyor.

Kızın arkasından yol alan, Hürüoğlu Abdurrahman, yolları ve kızını dile getiriyor:

Kızılgül, Yoğunluk, Bercine yayla

Bu yıllık da böyle hal yürü yürü

Ağ su Çamolukda yurtların belli

Kokar Kuyu, Kurubel yürü yürü.

Çık Aslandaşada Soğan ovası

Yüksek Kurtkulağı, belli havası

Dumanlı da Tor Sefiller yuvası

Yağoluğa doğru yol yürü yürü.

Soğanlı, Koç dağı arası Han'dır

Elbiz eli, Çağşak belli meskendir

Şol sarıçığe Baraklı konmuş

Eli deste güllüm tel yürü yürü

Hupların yatağı şol Kabaktepe

Varamam Sariye yolları sapa

Ayak'ta halhalı kulak'ta küpe

Ebrüler gerdana tel yürü yürü.

Nesin methedeyim dağların başın

Biren, biren gezdim kayasın taşın

Sefil Abdurrahman yitirmiş eşin
Ara da aşnani bul, yürü yürü..

Sonra da İmroğlu'nun çadırına geliyor. Aşık Ceritoğlu Abdurrahman, sazi ile bu türküyü perde arkasından kız'a ve yanında kızın babasına dinletiyor.

İmroğlu kızını Abdurrahman'a teslim ediyor. Abdurrahman kızını evine getiriyor. Kız yine yakınlık vermiyor. Bir gün, beş gün, bir sene, derken Abdurrahman ümidini kesip terk diyar ediyor.

Yedi sene Rumellerini dolanıyor. Bu arada kıza muska yapıyor, ocaklara götürülüyor. Okunup üfleniyor.

Abdurrahman dönüyor, çadıra geliyor. Kız Abdurrahmana sarılıyor. Abdurrahman şaşırıyor ve:

— "Acaba bunun sarılması essahtan mı?" diyor, alıyor sazi eline:

Leylâ'nın bekçisi var mı Mecnun ben gibi

Benim çektiçeğim ahınan vahtır

Kömür gözüm gayri yüz dönmüş bana

Bilmem beni sınar bilmem essahtır.

Mecnunum da der ki Leylâm nicoluk

— Ya Hüsnü Yusuf, içinde sevgilin saklı, onun için inlemiyorum, diye dile gelen dolap karşılık verir. Dolabı açan delikanlı sevgilisini karşısında görünce, sevincinden deliye döner.

Gel zaman git zaman, kız, sevgilisine, bir çocukları olacağını müjdeleyince; delikanlı:

— Şimdiye kadar periler, senin burada olduğunu anlamadılar. Fakat anlarırsa seni öldürürler. Ben seni, Padişah babamın sarayına götürüp, kapının önüne bırakırım. Sen de: "Hüsnü Yusuf'un başı için beni içeri alın" dersin. Ben her gün seni görmeye gelirim. diye kızın gönlünü alır, sonra da onu kanadına bindirip babasının sarayına önüne bırakır: O gece kız bir erkek çocuk doğurur.

Bir gece, saraya gizlice giren Hüsnü Yusuf la kızın konuştuklarını hizmetçiler görüyor ve gidip padişaha haber veriyorlar. Padişah kızını huzuruna çağırınca, kız olan biteni bir bir anlatıyor. Ertesi gece Hüsnü Yusuf gelince yakalanıyor. Serbest bırakmalarını, bırakmadıkları takdirde perilerin hepsini öldüreceklerini

söylüyorsa da, gene bırakmıyorlar. Padişah yaz bir güvercin satın almıyor. Sarayın fırınlarından birini de yakıtıyor. Periler gelip Hüsnü Yusufu istiyor, üstelik de padişahın üstünü başını parçalıyorlar. Bunun üzerine Padişah elindeki beyaz güvercini havaya kaldırıyor ve:

— Hüsnü Yusufun yokluğuna yıllarca katlandım, bundan böyle de katlanırım ama, sizin yanınıza da bırakmam artık onu, diyor. Sonra elindeki güvercini yanmakta olan fırının içine fırlatıyor. Fırlatılan Hüsnü Yusuf olduğunu zanneden kırk perinin kırkı da fırına dalar ve hepsi de yanarlar. Böylece kötülük perilerinin elinden kurtulan iki gencin düğünü yeniden yapılır, yenilir, içilir, muratlarına geçilir.

Anlatanın adı: Fatma Beydoğan

Yaşı: 50

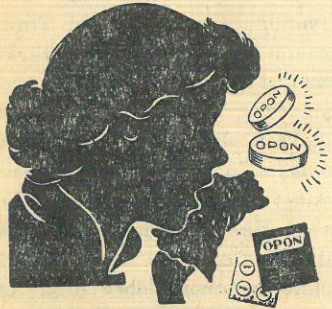
Nereli olduğu: Kırşehirli

Alındığı tarih: 18. 1. 1955

Ne suretle alındığı: Sevinç Coşkuntunaları aracılığı ile.

3417

SOĞUK ALGINLIĞINA VE
BAŞ AĞRILARINA KARŞI

OPON
FAYDALIDIR

(Faal: 2716 — 56)

314

315

Bizim işimiz de feleğe kalık
Kara kaşlar kement oluk eğilik
Alma yüz üstüne zilfin siyahtır.

Caradır kaşların göğsün aktır
siyahtır saçların, ne dersen haktır
kamzeli kirpiğin sinemde oktur
tarlar gümüş gerdan yüzlerin mahtır.
Abdurrahman derki içelim bade
Köt(ü) eşden adama hiç olmaz fayda
Sırrını verme de engüle yada
Alayın doyulmaz her dem dumaktır.

Yedi tosun, yedi koç, yedi teke kesiliyor.
Yedi davul, yedi düdükle kırk gün kırk gece
üğün yapıyor. Gelin özne olmak üzere bir
adıra konuyor. Abdurrahman kızın göremiye-
eği bir yerde abdest alıyor. Kız başlıyor ağ-
amaya:

"— Yedi sene cefa çektiydim, ne idi suç
arabbim"? diyor.

Abdurrahman aşka geliyor, çekiyor yine
elli sazını:

Hupların serdarı şol şirin Şahım
Neden âşığıma böyle bakarsın
Ben böyle baktıkça hun olur bağrım
İergün beni âteşine yakarsın.

Vakti gelmeyince ötmez bülbülüm
Yar elinden sitem çekme hür gülüm
Neler ettim bitkin sarı sümbülüm
Ne hoş reyhanın var, ne hoş kokarsın.

Aşkınla kasdettin yine bu cana
Yar elinden yaralarım yan yana
kamzeli kirpiğin dokunur cana
Alma yüze tel ebrüyü dökersin.

Abdurrahman derde herkes ermesin
Gözün açup dört köseyi görmesin
Seni ağlatan ahretece gülmesin
Eni sonu sen kahrımı çekersin.

Hürüoğlu Abdurrahmanın kayın babası
miroğlu, birgün avradına kızıyor. Onu baba-

sının evine gönderiyor. Çocukları yetim kalı-
yor, İmiroğlu'nun müteessir olduğunu gören
âşık Abdurrahman sazının tellerini söyletiyor:
Göçtü derler, Çerit eli göçtü mü
Günburnunda Geben suyun içti mi
Göçün uğru Andırına çeşti mi
Bir gönlüm de Şahan Bey'i arzular.

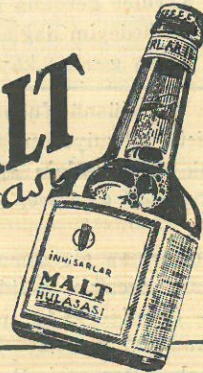
Ata dede yollarına gitti mi
Yükün çezip evlerini tuttu mu
Ufak beyler muradına yetti mi
Eşi gidik tor mayalar bozular.

Halbır, sınak derler Geben elleri
Güzelilerin giydimola alları
Soğuk olur Meyremçilin belleri
Değer poyraz çam dalları sızılar.

Abdurrahman ar namussu çekişin
Teke suyu kıblasına akışın
Sarız, Yalak, Binboğaya çıkışın
Görünmez mi av ettiğin yazılar

SÖT VEREN ANNELER
KANSIZLIK. ZAFİYET
KLOROZ. İŞTAHSIZLIK
SIRACA VE NEKAHAT
İÇİN

MALT
Hulasası

(Basın:22297 — 57)

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Basılmayan yazılar
istenince geri gönderilir
Dizgi ve Baskı: Seri-İş
Matbacılık Ortaklığı
Ankara Cad. 107 İstanbul

SEKRETER: BORA HİNÇER

Mektup ve havale için adres: Posta Kutusu: 46, Aksaray — İstanbul

REKLAM
LARINIZ
İÇİN

"BASIN İLÂN KURUMU"

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 1

İstanbul

Telefon : 22 43 84 — 22 43 85

Telgraf Adresi : BASIN KURUMU

ŞUBELER

DIŞ MUHABİRLER

İstanbul
Ankara
İzmir
Adana
Bursa
Diyarbakır
Erzurum
Eskişehir
Konya
Zonguldak

A.B.D.
Almanya (Federal)
Almanya
Avusturya
Avustralya
Belçika
Bulgaristan
Çekoslovakya
Danimarka
Fransa
Hollanda
İngiltere
İspanya
İsrail

İsveç
İsviçre
İtalya
Japonya
Lübnan
Macaristan
Norveç
Pakistan
Polonya
Portekiz
Romanya
Yugoslavya
Yunanistan

(Basın: 6649 — 58)

EMNİYET SANDIĞI

1 9 6 4

YILI İKRAMİYE TUTARI

900.000 Lira

7 APARTMAN
DAİRESİ

592.000 Liralık
PARA İKRAMİYELERİ

ASIRLIK TECRÜBE,
ARADIĞINIZ EMNİYET,
BOL İKRAMİYE,
SOSYAL HİZMET,
EMNİYET SANDIĞI'ndadır.

(Folklor: 60)

(Basın: 1459 — 61)

Memleket içindeki
Bankacılık hizmetleriniz

kadar

MEMLEKET DIŞI
BANKA İŞLERİNİZ

için de

TÜRK TİCARET BANKASI
HİZMETİNİZDEDİR

Otomobilinizi
koruyunuz...

**Mobiloil
SPECIAL**

MOTORUNUZUN

ÖMRÜNÜ

UZATIR!

Mobiloil Special,
yeni bir ambalaj içinde
piyasaya arz edilmiştir.

✓ Mobiloil Special otomobilinizin motor aksamını ince bir tabaka halinde devamlı olarak örter ve bu kısımları paslanmaya karşı korur.

✓ Motorunuz çalışmaya başlar başlamaz Mobiloil Special, aşınma önleyici hassaları ile, bütün hareket eden kısımlara hemen ulaşır.

✓ Mobiloil Special'ın kurum ve birikintilere engel olan özellikleri motorunuzu tertemiz tutar.

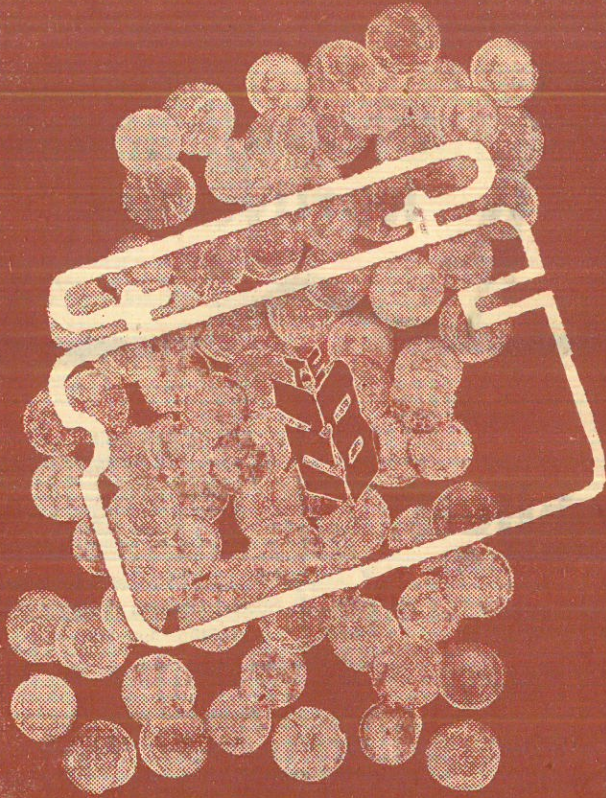
✓ Şimdi kullanmakta olduğunuz motor yağı ne olursa olsun ilk yağ değişime zamanında siz de arabanızı Mobiloil Special ile koruyabilirsiniz.

✓ Dört mevsimin motor yağı Mobiloil Special ve Mobil istasyonlarında bulacağınız kaliteli servis, arabanızın ömrünü uzatır, arızasız, rahat ve daha fazla kilometre yapmanızı sağlar.

(Folklor: 59)

Ziraat Bankasındaki tasarruflarınız isikbalinizi sağlıyacak size huzur verecektir

Ziraat Bankasındaki tasarruflarınız isikbalinizi

T.C. ZİRAAT BANKASI

(Basım : 2675 — A. 1349 — 63)

1964 YILINDA DAHA ÇOK İKRAMİYE DAHA ÇOK KAZANMA ŞANSI

2.150.000

LİRALIK İKRAMİYELER

FEVKALÂDE APARTMAN DAİRELERİ

YURDUN DİLEDİĞİNİZ YERİNDE MESKEN PARASI

HİSSE SENEDİ VE DEVLET TAHVİLİ 320 ÇEŞİTLİ VE ZENGİN PARA İKRAMİYELERİ

AKBANK

(Folklor :

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

HAZİRAN 1964

İÇİNDEKİLER :

<i>Anadolu'da İlk Türkçeciler</i>	Mehmet ÖNDER
<i>Eski İstanbul Hamamları ve Gezmeleri</i>	Münevver ALP
<i>Folklorcularımız : Şevket Beysanođlu</i>	Ali Rıza ÖNDER
<i>Beşikdüzü ve Yöresinde Söylenen Bilmeceler</i>	M. Mustafa ÇALDAĞ
<i>Deli Dumrul Hikâyesinin Bir Varyantı</i>	Doş. Dr. Şükrü ELÇİN
<i>Aşık Kâtip Ali</i>	Cahit ÖZTELLİ
<i>Erzurum Dolaylarından Bilmeceler</i>	Osman SAYGI
<i>Yozgath Hizbi (Hizni)</i>	Mahmut İŞİTMAN
<i>Aşık Hicranî'nin Şiirleri</i>	Mahmut Kemal YANBEY
<i>Telcirdağ'da Çocuk Oyunları</i>	Salim Sami İŞÇİLER
<i>Kurşehir'den Masallar (6) : Mitişik Kız</i>	Veysel ARSEVEN
<i>Gölpazarı'nda Sünnet Düğünü (5)</i>	Muzaffer BATUR
AĞUSTOS SAYIMIZ, SELÇUKLU — KARS ÖZEL SAYISI
OLARAK ÇIKACAK — BİZE GELEN KİTAPLAR	

SAYI : 179

KURUŞ : 100

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

321